

11. 10. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Ochrana osobnosti jako mantinel svobody projevu

Tento příspěvek je inspirován soudním sporem na ochranu osobnosti, neboť projevem jiného bylo zasaženo do cti, pověsti, dobrého jména, důstojnosti a v neposlední řadě i do rodinné a profesní sféry klienta. Stalo se tak pro Českou republiku příznačným způsobem, že jinou osobou byl klient nařčen ze spolupráce s bývalou Státní bezpečností a to i přes to, že disponuje (v době učiněného projevu už i disponoval) veřejnou listinou prokazující, že tomu tak nebylo. Jako osoba veřejně činná sice musí počítat s větší mírou tolerance vůči podobným zásahům do své osobnosti, avšak i tak je jeho práva třeba chránit. Osoba na druhé straně sporu hájí své jednání tím, že disponuje svobodou projevu a své právo uvedeným jednáním vykonávala, za což nemůže být nikterak sankcionována.

Tento příspěvek se tak zabývá úvahou, jak jsou nastaveny limity svobody projevu, aby nebyl navozen dojem, že za právem svobody projevu je možné skrýt veřejné projevení osobního názoru či sdělení informací o jiných osobách, přičemž se jedná o sdělení urážlivá, hanlivá a škodlivá, mající moc zasáhnout práva jiných. Za takové jednání má osoba zveřejňující/šířící difamující informace nést odpovědnost. Níže jsou uvedeny okolnosti vytvořené judikaturou soudů, za kterých je možné vymezit hranice, které by svoboda projevu neměla překročit, aby byla dodržena zásada, že právo jednoho je omezeno právem jiného.

Ochrana osobnosti a právo svobody projevu jsou práva přiznaná každému jednotlivci a obě se řadí do skupiny základních práv a svobod, přičemž obě práva mají v zásadě stejnou právní hodnotu, neboť v jejich středu zájmu stojí člověk a jak právo na ochranu osobnosti tak právo svobody projevu jsou právy nezadatelnými, upraveny právním předpisem nejvyšší právní síly a jsou nezbytná pro řádné fungování demokratického právního státu, ostatně i sám Ústavní soud prohlásil, že obě tato práva jsou si rovna.[1] V praktickém životě nicméně často dochází k situacím, ve kterých se ukazuje, že tato dvě práva vedle sebe zcela rovnocenně nefungují a fungovat nemohou, neboť se střetávají a dostávají se do kolize a výkonem jednoho z nich dochází k nežádoucímu zásahu do toho druhého. V takových případech se ukazuje, že jedno z těchto práv musí druhému v nezbytné míře ustoupit, a to s ohledem na konkrétní situaci. V daném případě nepravdivého nařčení ze spolupráce s StB právo na svobodu projevu musí, resp. mělo by, ustoupit právu na ochranu osobnosti. Je tomu tak z důvodu, že výkonem práva na svobodu projevu bývá často zasahováno nad míru přiměřenou do osobnosti práva člověka. Kolizemi s právem na ochranu osobnosti (a nejen s ním) se projevuje to, že právo na svobodu projevu není právem absolutním a je třeba ho v praxi jistým způsobem usměrňovat, byť takové usměrňování je možné jen za přísných podmínek stanovených jak národním, tak i mezinárodním právem. Listina základních práv a svobod v čl. 17 odst. 4 stanoví, že právo na svobodu projevu je možné omezit za účelem: *ochrany práv a svobod druhých, bezpečnosti státu, pro veřejnou bezpečnost a pro zajištění ochrany veřejného zdraví a mravnosti* a dále je k omezení možné

přistoupit pouze *na základě zákona* a jen je-li to *nezbytné*.

Svoboda projevu je nástrojem jedince k vyjádření jeho myšlenek a postojů a proto je toto právo nesmírně náchylné k zneužití, jelikož projev jedince a možnost jeho vyjádření může mít nedozírné následky v životě druhých. Proto je na moci zákonodárné, aby právo svobodu projevu korigovala a prakticky tak aplikovala Listinou danou možnost jeho regulace. Díky tomuto zásahu moci zákonodárné je tak svoboda projevu regulována v trestněprávní rovině – trestním zákoníkem je stanovena kupříkladu skutková podstata trestného činu pomluvy, ohrožení utajované informace, křivé výpovědi, ve veřejnoprávní rovině se trestají přestupky proti pořádku ve státní správě a v územní samosprávě, křivého vysvětlení, proti občanskému soužití, regulace přichází i skrze zvláštní zákony, kterým je zákon na ochranu osobních údajů, zákon o ochraně utajovaných skutečností, zákon o svobodném přístupu k informacím apod.

Nicméně ani uvedenými omezeními nejsou samozřejmě eliminovány všechny situace střetu těchto dvou práv a pak je záležitostí soudu, aby takové střetnutí vyřešily, a to v závislosti na posouzení každého jednotlivého případu a zhodnocení, zda jednomu právu nebyl bezdůvodně dán přednost před právem druhým.[2]

Přejdeme-li tak z roviny regulace svobody projevu stanovené výslovně zákonem (jak bylo uvedeno výše regulací skrze trestní zákoník, zákon o přestupcích a dalšími speciálními zákony) do roviny občanskoprávní, tedy do roviny, ve které se posuzuje jednání, při kterém nebyly naplněny podmínky pro aplikaci jednotlivých regulujících právních norem a kde střet svobody projevu a ochrany osobnosti a všech práv s ní související posuzuje soud na návrh jednoho z nich, tedy toho, komu byla (má za to, že byla) projevem způsobena újma na jeho osobnostních právech, ať již do práva na zachování důstojnosti člověka, jeho vážnosti, cti, soukromí, dobrého jména, či mu bylo neoprávněně zasaženo do soukromého a rodinného života.[3] Projevem jiného může být způsoben zásah do všech těchto chráněných sfér druhé osoby.

Při posuzování, zda bylo projevem jednoho zasaženo do práva druhého na ochranu jeho osobnosti, vážnosti, cti, dobré pověsti, nebo zda vliv skutečněného projevu projevil i rodinné sféře, je třeba zkoumat, zda byl projev založen na pravdivých tvrzeních, nebo ne. Vedle určení pravdivosti nebo nepravdivosti vyřčených projevů ke zvážení i další významné okolnosti, jakou je osoba činící projev, jeho adresát, povaha sdělovaného údaje a okolnosti jeho zveřejnění a cíl, kterého se projevem dosahovalo. Přitom není potřeba, aby napadená osoba byla v projevu uvedena výslovně, jmenovitě, ale postačuje, aby se dalo dovodit, že se jedná právě o ni, aby to tedy bylo veřejností objektivně vnímáno. Něco jiného je oprávněná věcná kritika a něco jiného snaha poškodit druhého.

Projev, který je schopen způsobit zásah do osobnosti druhé osoby, může mít v zásadě dvojí povahu, ačkoliv se často vzájemně prolínají. Jednak je to projev spočívající ve sdělení skutkového tvrzení, resp. faktu a pak projev spočívající v hodnotícím soudu.

V prvním případě by pak bylo soudem posuzováno, zda bylo skutkové tvrzení samo o sobě pravdivé či nepravdivé, přičemž to je možné učinit předmětem dokazování. Pravdivost či nepravdivost skutkového tvrzení je tak možné prokázat a závěr zobjektivizovat. Judikaturou Nejvyššího soudu[4] bylo stanoveno, že „kritiku počínání fyzické osoby, opírající se o okolnosti, o nichž je sdělován pravdivý údaj (nejde-li o tvrzení, které se dotýká intimní sféry života fyzické osoby), nelze zpravidla pokládat za odporující ustanovení § 11 o. z., a to i když v kritice bylo použito v odpovídající míře ironizování, odsuzování a zavrhování kritizovaného počínání fyzické osoby.“

Ve druhém případě se však jedná o projev autora, jeho hodnotící soud adresáta, který je ale založen na skutečnostech subjektivní povahy a proto pravdivost takového výroku (projevu) nelze fakticky

prokázat. Nejvyšší soud[5] řekl:

„Samo uveřejnění nepravdivého údaje, dotýkajícího se osobnosti fyzické osoby, zakládá zpravidla neoprávněný zásah do práva na ochranu její osobnosti, odůvodňující požadavek na poskytnutí zadostiučinění podle ustanovení § 13 odst. 1 o. z.

Použití kritiky, ironizování, odsuzování a zavrhování jednání nebo činnosti fyzické osoby, opírající se o okolnosti, o nichž je sdělován nepravdivý údaj, představuje zpravidla citelný neoprávněný zásah do práva fyzické osoby na ochranu její osobnosti, přičemž tu jde o značnou intenzitu neoprávněného zásahu, který bude obvykle mít nepříznivé důsledky pro takto postiženou osobu co do jejího postavení v rodině a ve společnosti.“

Hodnotící úsudek je chráněn presumpcí ústavní konformity.[6] Listina základních práv a svobod však neposkytuje ochranu šíření pomluv a nepravdivých a hrubě urážlivých informací o jiném. Ochrana takového jednání by byla popřením smyslu trestněprávní ochrany osobnosti.[7]

Je nanejvýš žádoucí, aby si autor projevu, kterým o jiném šíří informace dehonestujícího charakteru, jejich pravdivost ověřil, a to samozřejmě nejlépe u dotyčné osoby, které se sdělení má týkat. Ostatním „posluchačům“ či čtenářům by tak měla být dána možnost, aby se seznámili s oběma úhly pohledu. Má se za to, že *chce-li kdokoliv zveřejnit o jiné osobě informaci difamačního charakteru, nelze jeho počínání považovat za rozumné či legitimní, pokud neprokáže, že měl rozumné důvody pro spoléhání se na pravdivost difamační informace, kterou šířil, a dále pokud prokáže, že podnikl řádné dostupné kroky k ověření pravdivosti takové informace, a to v míře a intenzitě, v níž mu bylo ověření informace přístupné, a konečně, pokud sám neměl důvod nevěřit, že difamační informace je nepravdivá. Zveřejnění takové informace nelze považovat za rozumné i tehdy, pokud si šířitel informace neověří její pravdivost u osoby, které se informace týká a nezveřejní i její stanovisko, s výjimkou nemožnosti takového postupu anebo tam, kde to zjevně nebylo nutné.*[8]

Dalším aspektem, kterým se soud při hodnocení zabývá, je intenzita tvrzeného porušení osobnostního práva v kontextu se svobodou projevu se zřetelem na požadavek proporcionality uplatňování a ochrany těchto dvou práv a je nutné, aby mezi porušením osobnostních práv a využitím svobody projevu byla příčinná souvislost, tedy zásah do cti, důstojnosti, dobré pověsti aj. byl způsobem právě obsahem projevu.[9] V souvislosti s tím je třeba mít na paměti i to, že i když byla uveřejněna nepravdivá skutečnost, informace, neznamená to, že taková informace způsobila bez dalšího zásah do práv jiné osoby. Nelze automaticky shrnout, že je-li obsahem projevu nepravdivá informace, vždy to způsobí neoprávněný zásah do práva osoby, jíž se obsah projevu týkal. Jako neoprávněný zásah je projev posuzován tehdy, pokud: je zde příčinná souvislost mezi projevem a porušením osobnostních práv a pokud obsah projevu přesáhl přípustnou mez, kterou už ve společnosti nelze tolerovat.[10] Co je přípustná mez bude záležet na okolnostech případu a na úvaze soudu.

Nezbytné je též zkoumání motivu zveřejnění informace difamačního charakteru. Ústavní soud vyslovil, že *legitimitu zveřejnění nelze dovodit, pokud by byla dominantně motivována touhou poškodit difamovanou osobu, pokud šířitel informaci sám nevěřil nebo pokud jí poskytl bezohledně, aniž by se řádně staral o to, zda je či není pravdivá.*[11]

Je zcela přiléhající na závěr tohoto příspěvku uvést výňatek z rozhodnutí Ústavního soud:[12]

„Čest je také integrální a důležitou součástí důstojnosti člověka. Formuje rovněž základ mnoha rozhodnutí činěných členy demokratické společnosti, která jsou fundamentální pro její dobré fungování. Čest hraje roli ve vztazích, jako např. koho zaměstnavatel zaměstná, resp. pro koho

pracovník chce pracovat, je rozhodující při úvaze o tom, kdo má postoupit do vyšších pracovních či funkčních pozic, čest je důležitá pro rozhodnutí o tom, s kým navázat obchodní vztah nebo komu bude dán hlas v politickém životě. Je-li jednou čest pošpiněna neopodstatněným obviněním vyjádřeným veřejně, a tím spíše v médiích, může být pověst a čest osoby poškozena navždy a zvláště pak v situaci, není-li dána možnost rehabilitace. Pokud taková situace nastane, prohrává jak osoba sama, tak i společnost. A právě proto nelze vycházet z toho, že ochrana pověsti, resp. cti je záležitostí důležitou pouze pro dotčeného jednotlivce, případně jeho rodinu. Z těchto důvodů je ochranu pověsti, resp. cti třeba vnímat i jako ochranu veřejného statku. Je proto ve veřejném zájmu, aby čest a pověst osob působících ve veřejném životě nebyla diskutována ve skutkově posunutých rovinách. Jak na poli politiky, tak ve sdělovacích prostředcích volič potřebuje být schopen rozeznat dobro od zla, aby nakonec mohl učinit informovaný výběr ve vztahu k politikovi i k médiím.“

JUDr. Ervín Perthen, MBA,
advokát

Mgr. Kateřina Šperková,
advokátní koncipientka

[PPS advokáti s.r.o.](#)

Velké náměstí 135/19
500 02 Hradec Králové

Tel.: +420 495 512 831-2
Fax: +420 495 512 838
e-mail: pps@ppsadvokati.cz

[1] Nález sp. zn. II. ÚS 357/96, Ústavní soud ČR: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 9, C.H. Beck, 1998, str. 355.

[2] Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 154/97.

[3] Ust. § 81 odst. 2 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník, čl. 10 Listiny základních práv a svobod.

[4] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. Cdon 24/95, rozhodnutí Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 156/99, ze dne 8. 2. 2000.

[5] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. Cdon 24/95, rozhodnutí Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 156/99, ze dne 8. 2. 2000.

[6] I. ÚS 453/03.

[7] Usnesení NS ČR sp. zn. 8 Tdo 148/2014, ze dne 30. 10. 2014.

[8] I. ÚS 453/03.

[9] I. ÚS 156/99.

[10] I. ÚS 156/99.

[11] I. ÚS 453/03.

[12] I. ÚS 453/03.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [DEAL MONITOR](#)
- [Tři dekády v advokacii a otevřený pohled na to, co profesi i justici nejvíc škodí](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)